

1 Cela števila

1. Osnovni izrek o deljenju celih števil
  - Načelo dobre urejenosti v $\mathbb{N}$.
  - Načeli dobre urejenosti v $\mathbb{Z}$.
  - **Izrek.** Osnovni izrek o deljenju celih števil. Ostanek.
2. Največji skupni delitelj
  - **Definicija.** Kadar pravimo, da celo število $k \neq 0$ deli celo število m ? Zapis.
  - **Definicija.** Delitelj. Število m deljivo s številom k .
  - **Definicija.** Skupni delitelj. Največji skupni delitelj.
  - **Izrek.** Obstoj največjega skupnega delitelja. Kako lahko ga zapišemo?
  - **Definicija.** Tuji števili.
  - **Posledica.** Kadar sta števili m in n tuji?
3. Osnovni izrek aritmetike
  - **Definicija.** Praštevila.
  - **Lema.** Evklidova lema.
  - **Izrek.** Osnovni izrek aritmetike.
  - **Izrek.** Ali je praštevil neskončno?

2 Uvod v teorijo grup

1. Osnovni pojmi teoriji grup

- **Definicija.** Binarna operacija na množici S . Kadar pravimo, da je operacija asociativna. Kadar pravimo, da je operacija komutativna?
- **Definicija.** Polgrupa.
- **Definicija.** Nevtralni element.
- **Trditev.** Ali če v množici S obstaja enota za operacijo $*$, potem je ena sama?
- **Definicija.** Monoid.
- **Definicija.** Levi inverz. Desni inverz. Inverz.
- **Definicija.** Obrnljiv element.
- **Trditev.** Kaj če v monoidu ima element x levi in desni inverz?
- **Posledica.** Koliko inverzov lahko ima obrnljiv element v monoidu?
- **Posledica.** Kaj če je x obrnljiv element monoida in $xy = 1$?
- **Trditev.** Obrnljivost produkta obrnljivih elementov.
- **Definicija.** Grupa. Abelova grupa.
- **Definicija.** Multiplikativni in aditivni zapis operacije. Kdaj jih uporabljamo?
- **Trditev.** Računanje z potenci v grupi. Pravilo krajšanja v grupi.
- **Zgled.** Primeri številskih grup. Simetrična grupa množice X . Grupa permutacij.
- **Zgled.** Grupa simetrij kvadrata. Diedrska grupa moči $2n$.
- **Zgled.** Kako iz monoida dobimo grupo? Splošna linearna grupa.
- **Zgled.** Direktni produkt grup.

2. Grupa permutacij

- **Izrek.** Kako lahko zapišemo vsako permutacijo?
- **Definicija.** Transpozicija.
- **Trditev.** Kako lahko zapišemo vsako permutacijo z pomočjo transpozicij? Koliko je transpozicij v tem zapisu?
- **Definicija.** Soda permutacija. Liha permutacija. Znak permutacije.
- **Trditev.** Znak produkta permutacij.

3. Podgrupe

- **Definicija.** Podgrupa.
- **Opomba.** Kaj sta vedno podgrupi grupe G ? Ali je enota vedno vsebovana v podgrupi? Ali se enota deduje pri monoidih?
- **Trditev.** Dve karakterizaciji podgrupe.
- **Posledica.** Karakterizacija podgrupe končne grupe G .
- **Zgled.**
  - Kakšne so oblike vse prave podgrupe grupe $\mathbb{Z}$?
  - Specialna linearna grupa. Grupa ortogonalnih matrik. Specialna grupa ortogonalnih matrik.
- **Trditev.** Ali je presek podgrup grupe G podgrupa grupe G ?
- **Definicija.** Produkt podgrup.
- **Zgled.** Ali je produkt podgrup vedno podgrupa?
- **Trditev.** Zadosten pogoj, da je produkt podgrup podgrupa.
- **Definicija.** Konjugiranje podgrupe $H \leq G$ z elementov $a \in G$. Ali je konjugiranje podgrupa?
- **Definicija.** Center grupe G . Centralizator elementa $a \in G$. Ali sta podgrupi?

4. Odseki podgrup in Lagrangeev izrek

Naj bo G grupa in $H \leq G$.

- Relacija $\sim$ na G , ki porodi leve odseke.
- **Trditev.** Ali je relacija $\sim$ ekvivalenčna?
- **Definicija.** Ekvivalenčni razred elementa $a \in G$.
- **Definicija.** Ekvivalenčne razredi po relaciji $\sim$. Levi odseki G po podgrupe H .
- **Opomba.** Z kakšno ekvivalenčno relacijo dobimo desne odseke?
- **Definicija.** Kvocientna množica glede na relacijo $\sim$.
- **Opomba.** kaj tvorijo ekvivalenčni razredi glede na množico G ?
- **Opomba.** Ali je G/H vedno grupa? Kadar sta dva odseka enaka? Ali je G/H končna, če je G končna?
- **Definicija.** Indeks podgrupe H .
- **Izrek.** Lagrangeev izrek.
- **Posledica.** Ključni pomen izreka.
- **Opomba.** Kako lahko definiramo operacijo na G/H , če je G Abelova?
- **Trditev.** Ali je s prej definirano operacijo G/H Abelova grupa?
- **Zgled.** Grupa ostankov po modulu n . Ali za vsako naravno število n obstaja grupa moči n ?

Rezultati vaj

- Ali je v končnem monoidu levi inverz avtomatično tudi desni inverz?
- Ali je element monoida obrnljiv, če obrnljiva neka njegova potenca?

3 Uvod v teorijo grup

1. Grupe

- **Definicija.** Grupa. Abelova grupa.
- **Opomba.** Zapiši definicijo grupe preko aksiomov. Enota. Inverz elementa.
- **Opomba.** Koliko so enot v grupi? Koliko inverzov ima vsak element? Računaje s potenci.
- **Opomba.** Multiplikativni in aditivni zapis. Dogovor o aditivni grupi.
- **Trditev.** Pravila krajšanja v grupi.
- **Definicija.** Končna grupa. Red grupe.
- **Trditev.** Kako iz monoida dobimo grupo? *Množica obrnljivih elementov monoida.*

2. Primeri grup

- Navedi primeri in protiprimeri številskih grup za seštevanje in množenje.
- Kaj je trivialna grupa?
- Kaj je $(\mathcal{F}(X))^*$? Permutacija. *Simetrična grupa* $\text{Sim}(X)$ množie S . Ali je komutativna?
- *Grupa permutacij* S_n končne množice $[n]$:
  - Ali je vsaka permutacija produkt disjunktnih ciklov?
  - Ali je vsaka permutacija produkt transpozicij?
  - Sode in lihe permutacije. Predznak permutacije. Čemu je enak predznak produkta permutacij?
  - Čemu je enak red grupe S_n ?
- Množica vseh realnih $n \times n$ matrik $M_n(\mathbb{R})$:
  - Ali je Abelova grupa za seštevanje?
  - Kaj pa za množenje? *Splošna linearna grupa* $\text{GL}_n(\mathbb{R})$. Ali je Abelova?
  - Ali lahko $\mathbb{R}$ zamenjamo z poljubnim poljem?
- Opiši simetrije kvadrata. *Diedrska grupa* D_8 .
  - S čim je enolično določena simetrija?
  - Ali je D_8 Abelova?
- *Diedrska grupa* D_{2n} . Opiši elementi D_{2n} .
- *Diedrska grupa* D_4 simetrij pravokotnika, ki ne kvadrat.
- Direktni produkt grup $G_1, G_2, \dots, G_n$. Direktna vsota grup.

3. Podgrupe

- **Definicija.** Podgrupa.
- **Opomba.** Vsaj koliko podgrup ima vsaka grupa? Trivialna podgrupa. Prava podgrupa.
- **Opomba.** Naj bo $H \leq G$. Ali je enota grupe G vsebovana v H ?
- **Trditev.** 3 ekvivalentne trditve o podgrupe H grupe G .
- **Opomba.** Kako karakterizacije podgrupe zgledajo v aditivnem zapisu?
- **Posledica.** Kadar je končna podmnožica H grupe G podgrupa?
- **Opomba.** Kakšne oblike inverz vsakega elementa $x \in G$, če je G končna grupa?
- **Trditev.** Opiši podgrupe grupe $(\mathbb{Z}, +)$.
- **Trditev.** Ali je poljuben presek podgrup podgrupa?
- **Definicija.** Produkt podgrup H in K grupe G .

- *Opomba.* Ali je produkt podgrup nujno podgrupa.
- **Trditev.** Zadosten pogoj, da bi bil produkt podgrup podgrupa.
- *Opomba.* Kaj velja, če je G Abelova?

4. Primeri podgrup

- Določi osnovne podgrupe v $(\mathbb{C}, \cdot)^*$. Ali so podgrupe tudi:
  - $\mathbb{Q}^+ = \{x \in \mathbb{Q} \mid x > 0\}$.
  - $\mathbb{R}^+ = \{x \in \mathbb{R} \mid x > 0\}$.
  - $\mathbb{T} = \{z \in \mathbb{C} \mid |z| = 1\}$. *Krožna grupa* $\mathbb{T}$.
  - $\mathbb{U}_n = \{z \in \mathbb{C} \mid z^n = 1\}$. *n-to koreni enote* $\mathbb{U}_n$.
- *Alternirajoča grupa* A_n .
- Ali je diedrska grupa D_{2n} podgrupa v S_n ?
- Pokaži da so podgrupe grupe $GL_n(F)$:
  - $SL_n(F) = \{A \in M_n(F) \mid \det(A) = 1\}$. *Specialna linearna grupa* SL_n .
  - $O_n = \{A \in M_n(\mathbb{R}) \mid AA^T = I\}$. *Ortogonalna grupa* O_n . *Specialna ortogonalna grupa* SO_n .
  - $U_n = \{A \in M_n(\mathbb{C}) \mid AA^H = I\}$. *Unitarna grupa* U_n . *Specialna unitarna grupa* SU_n .
- **Trditev.** *Konjugirana podgrupa* podgrupe H .
- **Trditev.** *Center* $Z(G)$ grupe G .
- **Trditev.** *Centralizator* $C_G(a)$ elementa a v G .

5. Odseki in Lagrangeev izrek

Naj bo G grupa in $H \leq G$. Definiramo relacijo na G s predpisom

$$\forall a, b \in G. a \sim b : \iff a^{-1}b \in H$$

- **Trditev.** Relacija $\sim$ je ekvivalenčna.
- **Definicija.** Ekvivalenčni razred elementa $a \in G$. Levi odsek grupe G po podgrupi H .
- **Opomba.** Kadar $aH = H$?
- **Opomba.** Kako pišemo odseke, če je G Abelova?
- **Primer.** Kaj so odseke, če:
  - $G = (\mathbb{R}^2, +)$, H abscisna os.
  - $G = \mathbb{C}^*$, $H = \mathbb{T}$.
  - $G = S_n$, $H = A_n$.
- **Opomba.** S kakšno relacijo dobimo desni odseki?
- **Opomba.** Ali je grupa G disjunktna unija odsekov?
- **Definicija.** Faktorska (oz. kvocientna) množica.
- **Opomba.** Ali je G/H nujno grupa?
- **Lema.** Kadar sta dva odseka enaka?
- **Definicija.** Indeks podgrupe H v grupi G .
- **Izrek.** Lagrangeev izrek.
- **Posledica.** Kaj lahko povemo o moči vsake podgrupe končne grupe?

6. Grupa ostankov

- **Opomba.** Naj bo G Abelova. Kako lahko definiramo seštevanje na G/H ?
- **Trditev.** Ali je $(G/H, +)$ Abelova?
- Naj bo $n \in \mathbb{N}$. Kadar pravimo da sta $a, b \in \mathbb{Z}$ kongruentni po modulu n ?
- Karakteriziruj kongruentnost z ostanki.

- Opiši kongruentnost kot relacijo na $\mathbb{Z}$.
- *Primer.* Grupa ostankov $\mathbb{Z}_n$ po modulu n .
- *Opomba.* Ali za vsak $n \in \mathbb{N}$ obstaja vsaj ena grupa moči n ?

7. Ciklične grupe

- Naj bo G grupa, $a \in G$. Kaj je $\langle a \rangle$? Ali je to podgrupa grupe G ? Ali je Abelova?
- **Definicija.** Ciklična podgrupa. Ciklična grupa. Generator grupe.
- **Primer.** Ali so ciklične:
  - $\mathbb{Z}$, $\mathbb{Z}_n$.
  - $\mathbb{U}_n$.
  - D_4 .
- **Definicija.** Naj bo G grupa. Naj bo $a \in G$. Red elementa a .
- **Primer.** Katere elemente v grupe G imajo red 1?
- **Primer.** Določi red:
  - 1 v $\mathbb{Z}$, 1 v $\mathbb{Z}_n$.
  - $e^{\frac{2\pi i}{n}}$ v $\mathbb{U}_n$.
  - Transpozicij v S_n .
  - Simetrij v D_4 .
- **Trditev.** Karakterizacija reda elementa (kadar je enak $n \in \mathbb{N}$)?
- **Posledica.** Kadar je končna grupa ciklična?
- **Posledica.** Naj bo G končna grupa:
  - Kako so povezani redi elementov $a \in G$ in moč G ?
  - Naj bo $a \in G$. Čemu je enako $a^{|G|}$?
- **Posledica.** Naj bo G končna grupa. Recimo, da je $|G|$ praštevilo. Kaj lahko povemo o G ?

8. Generatorji grup

- **Definicija.** Podgrupa generirana z množico X .
- **Opomba.** Zakaj je definicija smiselna?
- **Trditev.** Kako izgledajo elementi $\langle X \rangle$?
- **Opomba.** Kaj če je G Abelova?
- **Definicija.** Kadar pravimo, da je grupa G generirana z X ? Generatorji grupe G .
- **Primer.** Obravnavaj primera:
  - S čim je generirana vsaka podgrupa grupe $\mathbb{Z}$?
  - Naj bo $X \subseteq \mathbb{Z}$. Kaj je $\langle X \rangle$?
  - S čim je generirana grupa $\mathbb{Q}^+$?
  - S čim je generirana grupa D_{2n} ?
  - S čim je generirana grupa S_n ?
  - S čim je generirana grupa A_n , $n \geq 3$?
- **Definicija.** Končno generirana grupa.
- **Primer.** Ali je $(\mathbb{Z}, +)$ končno generirana?
- **Primer.** Pokaži, da $\mathbb{Q}$ ni končno generirana.

Rezultati z vaj

1. Grupe
  - Ali je polgrupa z deljenjem grupa?
  - Zadostni pogoj, da je grupa Abelova.
2. Grupa permutacij
  - Kako zapišemo permutacijo kot produkt transpozicij?
  - Kako dobimo inverz k -cikla?
  - Konjugiranje cikla.
  - Kadar pravimo, da permutaciji $\pi, \pi' \in S_n$ imata enako zgradbo disjunktnih ciklov?
  - Kako sta povezana komutativnost in konjugiranje?
  - S čim je generirana grupa S_n ?
3. Diedrska grupa
  - Grupa D_∞ .
4. Podgrupe
  - Diagonalna podgrupa.
  - Kaj velja, če unija dveh podgrup podgrupa? Ali isto velja za unijo treh podgrup?
  - Zadostna pogoja, da je presek dveh končnih podgrup trivialen.
  - Naj bosta $H, G \leq G$, H, G končni. Čemu je enaka $|HK|$?
5. Ciklične grupe
  - Kadar je $\mathbb{Z}_n$ vsebuje podgrupo reda k ? Alo je ta podgrupa enolična?
  - Kaj lahko povemo o vsake podrupe ciklične grupe?
  - Naj bo $k \in \mathbb{Z}_n$. Čemu je enak $\text{red}(k)$? Kadar je $\langle k \rangle = \mathbb{Z}_n$?
  - Kakšna je zveza med $\text{red}(a)$ in $\text{red}(a^{-1})$, $\text{red}(a)$ in $\text{red}(bab^{-1})$ ter $\text{red}(ab)$ in $\text{red}(ba)$?
  - Koliko podgrup ima neskončna grupa?

4 Uvod v teorijo kolobarjev

1. Definicije kolobarja, obsega in polja
  - **Definicija.** Kolobar.
  - **Trditev.** 3 lastnosti kolobarja K :
    - Množenje z nevtralnim elementom $0 \in K$.
    - Množenje z nasprotnim elementom $-x \in K$. Množenje nasprotnih elementov.
    - Množenje z $-1 \in K$.
  - **Primer.** Trivialni (ničelni) kolobar.
  - **Trditev.** Naj bo K neničeln. Kaj lahko povemo o 0 in 1?
  - **Definicija.** Komutativen kolobar.
  - **Definicija.** Delitelj ničla. Levi delitelj ničla, desni delitelj ničla.
  - **Primer.** Poišči delitelja ničla v $M_2(\mathbb{R})$.
  - **Definicija.** Idempotent. Nilpotent.
  - **Primer.** Poišči idempotenti in nilpotenti v $M_2(\mathbb{R})$. Kako so povezani z delitelji ničla?
  - **Opomba.** Pravilo krajšanja v kolobarju brez deliteljev ničla.
  - **Definicija.** Cel kolobar.
  - **Definicija.** Obseg. Polje.
  - **Trditev.** Ali lahko obrnljiv element delitelj ničla? Ali v obsegu so delitelji ničla?
  - **Primer.** Ali je $\mathbb{Z}$ cel kolobar? Ali je obseg?
2. Definicija algebre
  - **Definicija.** Vektorski prostor.
  - **Trditev.** 4 lastnosti vektorskega prostora.
  - **Definicija.** Algebra nad poljem $\mathbb{F}$. Realna algebra. Kompleksna algebra.
  - **Primer.** Navedi osnovni primeri kolobarjev, obsegov, polj in algeber.
3. Primeri kolobarjev in algeber
  - Številski kolobarji, polja in algebre.
  - Algebra funkcij $\mathbb{R}^X$. Kaj dobimo, če je $X = \mathbb{N}$? *Algebra realnih zaporedij*.
  - *Kolobar polinomov ene spremenljivke*.
    - **Definicija.** Polinom $f(X)$. Koeфициenti polinoma $f(X)$. Kaj so X^i ?
    - **Definicija.** Kadar sta polinoma enaka? Vsota polinomov. Produkt polinomov.
    - **Definicija.** Kolobar polinomov ene spremenljivke nad kolobarjem K . Oznaka.
    - **Trditev.** Karakterizacija komutativnosti kolobarja $K[X]$.
    - **Trditev.** Kadar $K[X]$ nima deliteljev ničla?
    - **Posledica.** Kadar je $K[X]$ cel kolobar?
    - Kako naravno postane $K[X]$ algebra? Ali lahko nad K ?
  - *Kolobar formalnih potenčnih vrst* $K[[X]]$.
  - *Kolobar polinomov več spremenljivk*.
    - **Definicija.** Monom.

- **Definicija.** Kolobar polinomov dveh spremenljivk. Kolobar polinomov n spremenljivk.
- Naj bo K cel kolobar. Kako ga povečamo do polja? *Polje ulomkov celega kolobarja K .*
  - **Definicija.** Relacija na $K \times K \setminus \{0\}$.
  - **Trditev.** Ali je ekvivalenčna? Oznaka za ekvivalenčni razred elementa $(a, b) \in K \times K \setminus \{0\}$.
  - **Definicija.** Seštevanje in množenje na $K \times K \setminus \{0\}$.
  - **Opomba.** Ali sta seštevanje in množenje dobro definirani.
  - **Trditev.** Ali s tem postane $K \times K \setminus \{0\}$ polje?
  - **Definicija.** Polje F ulomkov celega kolobarja K .
  - **Opomba.** Kako kolobar K vložimo v polje F ? Kaj če je K že polje?
  - **Opomba.** Kaj je polje ulomkov kolobarja $\mathbb{Z}$?
  - **Definicija.** Polje racionalnih funkcij.
- *Kolobar matrik $M_n(K)$ nad kolobarjem K .*
  - Ali je komutativen? Ali ima delitelji nič?
  - Kako dobimo algebro?

- *Kolobar endomorfizmov* $\text{End}_F(V)$ vektorskega prostora V nad poljem F .
    - **Definicija.** Linearna preslikava. Endomorfizem vektorskega prostora V .
    - **Definicija.** Seštevanje, množenje s skalarji na $\text{End}_F(V)$.
    - Ali je $\text{End}_F(V)$ algebra?
  - *Algebra kvaternionov* $\mathbb{H}$.
    - Ali obstaja realna algebra lihe dimenzije več kot 1, ki je obseg?
    - Naj bo $\mathbb{H}$ vektorski prostor z bazo $\{1, i, j, k\}$.
    - **Definicija.** Množenje na $\mathbb{H}$.
    - **Trditev.** Ali je $\mathbb{H}$ algebra?
    - **Definicija.** Kvaternioni.
    - **Opomba.** Ali je $\mathbb{H}$ komutativna?
    - **Definicija.** Konjugirani kvaternion.
    - **Trditev.** Ali je $\mathbb{H}$ obseg?
    - **Definicija.** Kvaternionska grupa Q .
    - **Opomba.** Ali so $\mathbb{R}, \mathbb{C}, \mathbb{H}$ edini končnorazsežne realne algebre, ki so obsegi?
  - *Direktni produkt kolobarjev.*
    - **Definicija.** Direktni produkt kolobarjev.
    - **Opomba.** Kadar direktni produkt kolobarjev ima delitelje nič? Ali je direktni produkt polj tudi polje?
    - **Definicija.** Direktni produkt algeber.
4. Podkolobarji, podalgebre in podpolja
- **Definicija.** Podkolobar L .
  - **Primer.** Zakaj moramo zahtevati, da $1 \in L$?
  - **Definicija.** Podalgebra.
  - **Opomba.** Kaj je podalgebra v jeziku linearne algebre in podkolobarjev?
  - **Definicija.** Podpolje F .
  - **Primer.** Zakaj ni zahtevamo, da $1 \in F$?
  - **Definicija.** Razširitev polja.
  - **Primer.** Navedi številski primeri razširitev.
  - **Trditev.** Karakterizacija podkolobarja.
  - **Trditev.** Karakterizacija podalgebre.
  - **Definicija.** Podobseg.
  - **Trditev.** Karakterizacija podpolja (podobsega).
  - **Opomba.** Ali je presek podkolobarjev, podprostorov, podalgeber in podpolj spet ustrezna podstruktura?
  - **Primer.** Primeri podkolobarjev, podalgeber, podpolj.
    - Navedi primer številskega zaporedja podkolobarjev.
    - Kako lahko opišemo odnos med $\mathbb{R}$ in $\mathbb{C}$?
    - Ali je $K[X]$ podkolobar v kolobarju $K[[X]]$? Kaj pa v $K[X, Y]$?
    - Kakšen odnos med celimi kolobarji in njihovimi polji ulomkov?
    - Množica vseh diagonalnih matrik v $M_n(\mathbb{R})$.
    - Množica vseh zgoraj trikotnih matrik v $M_n(\mathbb{R})$. Kaj pa množica vseh strogo zgoraj trikotnih matrik?

- Algebra $C(X)$ vseh zveznih funkcij.
- Množica c konvergentnih zaporedij v algebre realnih zaporedij.
-
- *Primer.* Kolobar Gaussovih celih števil $\mathbb{Z}[i]$.
- *Primer.* Center $Z(K)$ kolobarja K .

5. Kolobarji ostankov in karakteristika kolobarja.

- **Opomba.** Ali je vsak kolobar vsebuje kopijo celih števil?
- **Definicija.** Karakteristika kolobarja K .
- **Trditev.** 3 lastnosti kolobarja s karakteristiko $n \in \mathbb{N}$.
- **Posledica.** Kako karakteristiko lahko ima polje?
- **Definicija.** Množenje v $\mathbb{Z}_n$.
- **Trditev.** Ali je $\mathbb{Z}_n$ komutativen kolobar? Kolobar $\mathbb{Z}_n$ ostankov po modulu n .
- **Lema.** Kaj lahko povemo o končnem celem kolobarju?
- **Opomba.** Ali predpostavka o komutativnosti odveč? Kaj lahko sklepamo?
- **Trditev.** Kadar je $\mathbb{Z}_p$ polje?
- **Primer.** Navedi osnovni primeri kolobarjev in polj s različno karakterizacijo.
- **Izrek.** Vali Fermatov izrek.

6. Generatorji kolobarjev, algeber in polj

- **Definicija.** Naj bo K kolobar in $X \subseteq K$. Podkolobar, generiran z X .
- **Definicija.** Generatorji. Končno generiran kolobar.
- **Opomba.** Zapiši isti definiciji za obseg, polje in algebro.
- **Trditev.** Opiši podkolobar, generiran z množico X .
- **Trditev.** Opiši podalgebro, generirano z množico X .
- **Trditev.** Opiši podpolje, generirano z množico X .
- **Primer.** Primeri generatorjev.
  - Kaj je podkolobar kolobarja $\mathbb{C}$, generiran z 1?
  - Kaj je podpolje kolobarja $\mathbb{C}$, generirano z 1?
  - Kaj je podkolobar kolobarja $\mathbb{C}$, generiran z i ?
  - Kaj je podpolje kolobarja $\mathbb{C}$, generirano z i ?
  - Kaj je podkolobar kolobarja $\mathbb{R}[X]$, generiran z X ?
  - S čim je generirana realna algebra $\mathbb{R}[X]$?
  - S čim je generirana algebra $M_2(\mathbb{R})$? Čemu je enaka $\dim M_2(\mathbb{R})$.
  - Kaj je podkolobar kolobarja $M_2(\mathbb{R})$, generiran z E_{12} in E_{21} ?

Rezultati z vaj

1. Kolobarji, obsegi, polja
  - Kako iz kolobarja brez enote lahko naredimo kolobar z enoto?
  - *Boolov kolobar*. Primer Boolova kolobarja.
2. Algebre
  - Ali je $\mathbb{Z}$ lahko algebra nad kakim poljem?
  - Naj bo A končnorazsežna algebra.
    - Kaj velja za vsak $a \in A \setminus \{0\}$?
    - Kaj če ima $a \in A$ levi ali desni inverz?
    - Recimo, da je A tudi obseg. Kaj lahko povemo o vsaki podalgebri?
  - Algebra kvaternionov.
    - Čemu je enak $Z(\mathbb{H})$? Čemu je enak $Z(Q)$?
    - Kaj lahko povemo o enačbi $h^2 + \alpha h + \beta = 0$ za vsak $h \in \mathbb{H}$?
  - Kolobar $\mathbb{Z}_n$.
    - Kadar je $k \in \mathbb{Z}_n$ obrnljiv?
    - Koliko je obrnljivih elementov v $\mathbb{Z}$? Koliko v $\mathbb{Z}_n$? Kaj če je n praštevilo?

5 Homomorfizmi

1. Pojem homomorfizma

- **Primer.** Cayleyeva tabela. Izomorfnost D_4 in $\mathbb{Z}_2 \oplus \mathbb{Z}_2$.
- **Primer.** Homomorfizem iz kolobarja $\mathbb{Z}$ v kolobar $\mathbb{Z}_n$.
- **Opomba.** Kako lahko nasploh opišemo homomorfizem?
- **Definicija.** Homomorfizem grup (vektorskih prostorov, kolobarjev, algeber).
- **Definicija.** Izomorfizem, epimorfizem, monomorfizem (oz. vložitev), endomorfizem, avtomorfizem.
- **Primer.** Ali je $\varphi : \mathbb{R} \rightarrow M_2(\mathbb{R})$, $\varphi(x) = \begin{bmatrix} x & 0 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$ homomorfizem kolobarjev oz. algeber?
- **Primer.** Zakaj je smislen izraz „vložitev“?
  - Naj bosta G_1 in G_2 grupi. Kako lahko vložimo G_1 v $G_1 \times G_2$?
  - Kako lahko vložimo S_n v S_{n+1} ?
  - Kako lahko polje realnih števil vložimo v polje kompleksnih števil?
  - Kako lahko vložimo kolobar K v kolobar $K[X]$?
  - Kako lahko vložimo cel kolobar v njegovo polje ulomkov?
- **Trditev.** Kam homomorfizem grup slika enoto in inverz?
- **Opomba.** Aditivni zapis prejšnje trditve. Kam homomorfizmi kolobarjev oz. algeber slikajo 0 in 1?
- **Trditev.** Kam homomorfizem kolobarjev slika obrnljive elemente?
- **Definicija.** Slika homomorfizma (homomorfna slika).
- **Trditev.** Kaj lahko povemo o sliki homomorfizma grup (kolobarjev, algeber)?
- **Definicija.** Jedro homomorfizma. Trivialno jedro.
- **Trditev.** Karakterizacija injektivnosti homomorfizma.
- **Primer.** Izomorfizem vs. trivialni homomorfizem grup.
- **Trditev.** Kaj lahko povemo o kompozitumu homomorfizmov?
- **Trditev.** Kaj lahko povemo o inverzni preslikavi izomorfizma?
- **Posledica.** Kaj lahko povemo o množici vseh avtomorfizmov grupe (kolobarja, algebre) za operacijo $\circ$?
- **Definicija.** Izomorfni grupi.
- **Trditev.** Ali je izomorfnost ekvivalenčna relacija?
- **Primer.** Kaj se ohranja pri izomorfizmih?
- **Trditev.** Karakterizacija izomorfnosti končnorazsežnih vektorskih prostorov.

2. Primeri homomorfizmov grup

- Naj bo G Abelova. Ali je $x \mapsto x^{-1}$ avtomorfizem? Kaj pa $x \mapsto x^m$? Kaj če $x \mapsto x^{-1}$ avtomorfizem?
- Izomorfnost $\mathbb{Z}$ in $n\mathbb{Z}$, kjer $n \in \mathbb{N}$.
- Ali obstajajo netrivialni homomorfizmi iz $\mathbb{Z}_n$ v $\mathbb{Z}$?
- Čemu je izomorfna vsaka neskončna ciklična grupa? Čemu pa končna ciklična grupa?
- Ali sta $\mathbb{Z}$ in $\mathbb{Z}_n$ edini ciklični grupi?
- Ali je $z \mapsto |z|$ epimorfizem grup $\mathbb{C}^*$ in $\mathbb{R}^*$? Kaj je njegovo jedro?
- Izomorfnost $\mathbb{R}$ in $\mathbb{R}^+$ (eksponentna funkcija).

- Ali je $x \mapsto e^{ix}$ epimorfizem grup $\mathbb{R}$ in $\mathbb{T}$? Kaj je njegovo jedro?
- Epimorfizem iz S_n v $(\{1, -1\}, \cdot)$. Kaj je njegovo jedro?
- Epimorfizem iz $\mathrm{GL}_n(F)$ v F^* . Kaj je njegovo jedro?
- Naj bosta G_1 in G_2 grupi. Projekcija na G_1 . Vložitev G_1 v $G_1 \times G_2$.
- Kleinova četverka. Čemu je izomorfna vsaka grupa reda 4?
- *Notranji avtomorfizem* φ_a grupe G . Kaj lahko povemo o konjugiranih podgrupih?
- *Grupa* $\mathrm{Aut}(G)$ vseh avtomorfizmov. *Grupa* $\mathrm{Inn}(G)$ vseh notranjih avtomorfizmov.
- Epimorfizem iz grupe G v grupo $\mathrm{Inn}(G)$. Kaj je njegovo jedro?

3. Primeri homomorfizmov kolobarjev

- Naj bo K komutativen kolobar. *Evalvacijski homomorfizem*.
  - **Definicija.** Vrednost (ali evalvacija) polinoma v elementu $x \in K$.
  - **Definicija.** Evalvacijski homomorfizem iz $K[X]$ v K .
  - Kaj je jedro evalvacijskega homomorfizma?
  - Kako ta homomorfizem lahko pospološimo na polinome več spremenljivk?
- Kako idejo evalvacijskega homomorfizma lahko prenesemo v kolobarje funkcij? Kaj je jedro?
- *Notranji avtomorfizem* φ_a kolobarja K .
- Naj bo V n -rasežen vektorski prostor nad F . Izomorfnost algeber $\text{End}_F(V)$ in $M_n(F)$.
- Naj bo K komutativen kolobar z praštevilsko karakteristiko p . Brucove sanje. Frobeniusov endomorfizem.
- Čemu so izomorfní naslednji podkolobarji kolobarja $M_2(F)$:
  - $K_1 = \left\{ \begin{bmatrix} x & 0 \\ 0 & x \end{bmatrix} \mid x \in \mathbb{R} \right\}$.
  - $K_2 = \left\{ \begin{bmatrix} x & 0 \\ 0 & y \end{bmatrix} \mid x, y \in \mathbb{R} \right\}$.
  - $K_3 = \left\{ \begin{bmatrix} x & y \\ -y & x \end{bmatrix} \mid x, y \in \mathbb{R} \right\}$.
  - $K_4 = \left\{ \begin{bmatrix} z & w \\ -\bar{w} & \bar{z} \end{bmatrix} \mid z, w \in \mathbb{C} \right\}$.

6 Kvocientne strukture

1. Podgrupe edinke in kvocientne grupe, I

- **Primer.** Navedi primer grupe G in podgrupe H , v kateri operacija $(aH) \cdot (bH) = (ab)H$ ni dobro definirana na G/H (element reda 2).
- **Definicija.** Podgrupa edinka.
- **Opomba.** Ali za $N \triangleleft G$ velja, da $N \leq G$?
- **Primer.** Primeri edink.
  - Vsaj koliko podgrup edink ima vsaka grupa?
  - Katere podgrupe Abelove grupe so edinke?
  - Ali je $Z(G)$ edinka? Ali je vsaka podgrupa $Z(G)$ edinka?
  - Navedi primeri podgrup, ki niso edinke.
  - Netrivialna edinka. Prava edinka.
- **Definicija.** Enostavna grupa.
- **Trditev.** 3 pogoja, ekvivalentnih definicije edinke.
- **Opomba.** Ali je podgrupa edinka enaka svojim konjugiranim podgrupam?
- **Trditev.** Kaj lahko povemo o
  - Produktu podgrupe in edinke.
  - Produktu edink.
  - Preseku edink.
- **Definicija.** Naj bo $N \triangleleft G$. Definicija množenja na G/N .
- **Izrek.** Ali je G/N grupa? Epimorfizem $\pi : G \rightarrow G/N$. Kaj je $\ker \pi$?
- **Definicija.** Kvocientna grupa. Kanonični epimorfizem.
- **Primer.** Navedi osnovni primer kvocientne grupe.
- **Opomba.** Naj bo G končna in $N \triangleleft G$. Čemu je enaka $|G/N|$?
- **Trditev.** Kadar je $N \subseteq G$ edinka v G (jedro homomorfizma).
- **Definicija.** Kvocientni vektorski prostor.

2. Ideali in kvocientni kolobarji, I

- **Definicija.** Ideal. Levi (desni) ideal.
- **Primer.** Primeri idealov.
  - Vsaj koliko idealov ima kolobar?
  - Naj bo K kolobar in $a \in K$. Ali je aK desni ideal? *Glavni ideal* (a) . Glavni ideali v $\mathbb{Z}$.
  - Kaj je množica matrik oblike $\begin{bmatrix} x & y \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$, $x, y \in \mathbb{R}$ v $M_2(\mathbb{R})$? Poišči še drug podoben ideal.
- **Trditev.** Naj bo $I \subseteq K$ enostranski ali dvostranski ideal. Zadostni pogoj, da $I = K$.
- **Opomba.** Ali je ideal zaprt za množenje? Ali je podkolobar?
- **Opomba.** Kaj so enostranski oz. dvostranski ideali v obsegu?
- **Definicija.** Enostaven kolobar.
- **Definicija.** Vsota idealov. Produkt idealov.
- **Trditev.** Kaj lahko povemo o
  - Vsote idealov.

- Produktu idealov.
  - Preseku idealov.
- **Opomba.** Ali trditev velja za enostranske ideale?
- **Primer.** Uredi po vsebovanosti IJ , $I \cap J$, $I + J$. Naj bo $I = 4\mathbb{Z}$, $J = 6\mathbb{Z}$. Izračunaj IJ , $I \cap J$, $I + J$.
- **Definicija.** Naj bo $I \triangleleft K$. Definicija seštevanja in množenja na K/I .
- **Izrek.** Ali je K/I kolobar? Epimorfizem $\pi : I \rightarrow K/I$. Kaj je $\ker \pi$?
- **Definicija.** Kvocientni kolobar. Kanonični epimorfizem.
- **Primer.** Navedi osnovni preimer kvocientnega kolobarja.
- **Trditev.** Kadar je $I \subseteq K$ ideal v K (jedro homomorfizma)?
- **Definicija.** Ideal algebre. Kvocientna algebra. Kanonični epimorfizem.
- **Izrek.** Ali so operacije dobro definirane? Jedro Kanoničniga epimorfizma.

3. Izrek o izomorfizmu
  - **Izrek.** 1. izrek o izomorfizmu.
  - Nariši diagram homomorfizmov iz izreka.
4. Podgrupe edinke in kvocientne strukture, II
  - **Izrek.** Čemu je izomorfna vsaka cilična grupa?
  - **Posledica.** Kadar je netrivialna grupa G nima pravih netrivialnih podgrup?
  - **Lema.** Naj bo G grupa, $a \in G$.
    - Naj bo $\text{red}(a) = n$. Kadar je $a^m = 1, m \in \mathbb{Z}$?
    - Naj bo $a \neq 1$ in $a^p = 1$ za neko praštevilo p . Kaj potem $\text{red}(a)$?
    - Naj bo $\text{red}(a) = n$ in $N \triangleleft G$. Kaj lahko povemo o redu odseka aN ?
  - **Izrek.** Cauchyjev izrek za Abelove grupe.
  - **Lema.** Naj bo $\varphi : G \rightarrow G$ homomorfizem grup.
    - Recimo, da $H' \leq G'$. Kaj lahko povemo o $\varphi^*(H')$?
    - Recimo, da $N' \triangleleft G'$. Kaj lahko povemo o $\varphi^*(N')$?
    - Recimo, da $H \leq G$. Kaj lahko povemo o $\varphi_*(H)$?
    - Recimo, da $N \triangleleft G$ in je φ epimorfizem. Kaj lahko povemo o $\varphi_*(N)$?
  - **Izrek.** Korespondenčni izrek.
5. Primeri ednik in kvocientnih grup
  - Pokaži da $G/\{1\} \cong G$ in $G/G \cong \{1\}$.
  - Kadar je $H \leq \mathbb{Z}_n$?
  - Naj bo $G = (\mathbb{R}^2, +)$, H abscisna os. Čemu je izomorfna G/H ?
  - Čemu je izomorfna grupa $C^*/\mathbb{T}$?
  - Čemu je izomorfna grupa S_n/A_n ?
  - Čemu je izomorfna grupa $\text{GL}_n(F)/\text{SL}_n(F)$?
  - Naj bo G_1, G_2 grupi. $\overline{G}_1 := \{(x_1, 1) \mid x_1 \in G_1\} \leq G_1 \times G_2$. Čemu je izomorfna $G_1 \times G_2/\overline{G}_1$?
  - Čemu je izomorfna grupa $G/Z(G)$?
6. Ideali in kvocientni kolobarji, II
  - **Definicija.** Maksimalni ideal.
  - **Izrek.** Naj bo M ideal komutativnega kolobarja. Kadar je M maksimalni ideal?
  - **Izrek.** Kaj lahko povemo o vsakem pravem idealu kolobarja?
  - **Opomba.** Ali isti rezultat velja za enostranski ideali?
7. Primeri idealov in kvocientnih kolobarjev
  - Pokaži da $K/\{0\} \cong K$ in $K/K \cong \{0\}$.
  - Kadar je $p\mathbb{Z}$ maksimalni ideal kolobarja $\mathbb{Z}$?
  - Naj bo K kolobar. Naj bo I množica vseh polinomov iz $K[X]$ s konstantnim členom 0.
    - Ali je I ideal kolobarja $K[X]$? Kako lahko zapišemo vsak odsek $f(x) + I$?
    - Čemu je izomorfen kolobar $K[X]/I$?
    - Kadar je I maksimalni ideal?
  - Naj bo $x \in [a, b]$.
    - Ali je $I_x := \{f \in C[a, b] \mid f(x) = 0\}$ ideal kolobarja $C[a, b]$?
    - Čemu je izomorfen kolobar $C[a, b]/I_x$?
    - Ali je I_x maksimalni ideal?
  - Poišči podobni kot prej ideali direktnega produkta kolobarjev. Čemu je izo-

morfen kvocient?

- *Prapolje* F_o polja F .
  - Čemu je lahko enako $\text{char} F_0$?
  - Čemu je izomorfno F_0 ?
- Nekaj o polinomih **TODO**